

Vedie: M. Marko a I. Stein.

Československý chemický priemysel v r. 1947.

V roku 1947 zvýšila sa celková produkcia chemického priemyslu v porovnaní s rokom 1946 priemerne asi o 25%. V ťažkom chemickom priemysle umožnilo sa toto zvýšenie včasným zaistením a dovozom potrebných surovín, ktorá okolnosť bude mať priaznivý vplyv i v roku 1948. Ťažkosti sú len v tých surovinách, kde sa prejavuje stále ešte svetový nedostatok, t. j. u nafty, olejov, tukov živočíšnych i rastlinných a u všetkých surovín, ktoré nemožno doviezť v uspokojivom množstve pre nedostatok devíz.

Ťažký chemický priemysel pracoval v minulom roku s plným využitím kapacity; jeho výrobky, najmä sóda, hydroxyd sodný a dvojchrómany, však nestačia kryť zvýšené požiadavky niektorých iných priemyselných odborov. Zlepšenie možno očakávať len rozšírením výroby, ktorá je závislá na dodávkach strojného zariadenia. Ďalšia ťažkosť, s ktorou chemický priemysel stále zápasí, je, že mnohé zariadenia sú výrobné preťažené v snahe kryť naliehavé požiadavky ostatných priemyselných odborov a remesiel. Pracuje sa väčšinou na starých zariadeniach, ktoré sa už roky nerenovovali a riadne neudržiavali a pracuje sa tiež bez rezervných zariadení, takže výroba sa stále brzdí, resp. obmedzuje občasným vyradením niektorého dôležitého zariadenia.

Zvýšenú produkciu niektorých nevyhnutných výrobkov, stanovených v dvojročnom pláne, brzdia značne dlhé dodacie termíny a stále odďaľovanie dodacích lehôt ako doma, tak aj v cudzine, čo bolo zavinené tým, že neboli k dispozícii potrebné konštrukčné plány ani pridelené potrebné devízy.

V poslednom čase sa situácia zmenila tým, že niektoré investície sa zaradily do tzv. kľúčových investícií, takže možno očakávať, že v r. 1948 nastane zlepšenie.

V odbore anorganickej chémie sa staré výrobné zariadenie využilo do krajnosti, aby sa vyhovelو zvýšeným požiadavkám. Veľkými konzumentami kyseliny sírovej bola výroba umelej striže, výroba fosforečných hnojív a koksu.

U fosforečných hnojív bol dostatok fosfátov, ale nebolo možné v akomkoľvek množstve a v ktoromkoľvek čase dodať požadované množstvo kyseliny sírovej. V jarných a jesenných mesiacoch stúpla výroba fosforečných hnojív nad plán, po skončení jarnej poľnohospodárskej sezóny sa snížila a len preto sa mohla dať potrebná kyselina sírová iným odborom. Oproti roku 1946 bola výroba superfosfátu značne vyššia. V roku 1948 sa výrobné možnosti kyseliny sírovej podstatne nezmenia.

Výroba sódy a hydroxydu sodného bola v prvých mesiacoch r. 1947 v dôsledku nepriaznivého stavu dopravy veľmi nízka.

Kolísanie u hydroxydu sodného pri plnení plánu v ďalších mesiacoch zapríčinily aj časté prevádzkové poruchy. Táto výroba pracuje dnes s plným využitím kapacity a priemerne dosiahnutých 90% je pri terajších výrobných podmienkach veľmi pekný výkon. U výroby sódy sa dosiahlo 95%, pričom od mája prekročila 100%. Aj táto výroba pracovala s využitím plnej kapacity.

V dusíkatých hnojivách sa výrobný pomer pohybuje okolo 100%. Výkyvy súvisia so sezónnou poľnohospodárskou spotrebou a s prevádzkovými poruchami. Ťažkosti zapríčiňuje nedostatok elektród, potrebných pri výrobe dusíkatého vápna.

Výroba dvojchrómanov sa pohybovala v celoročnom priemere na 78% plánovaného množstva. Zastaralé zariadenie nedovoľovalo dodržať plán už od počiatku roku. Výroba zápasí neustále s poruchami. Zásobovanie surovinami bolo nerušené.

Vo výrobe vegetabilnej potaše činilo percento splnenia od počiatku roku pre nedostatok výpalkového uhlia len 60%. Vo výrobe potaše minerálnej bol plán splnený celkovo na 80%. Otázka prevádzky podnikov na výrobu vegetabilnej potaše je výlučne otázkou surovinovou. Dostatočný prísun výpalkového uhlia môže zaistiť splnenie úkolu a dosiahnutie predvojnovéj výrobnéj výšky. Priemerná výroba v predvojnových rokoch 50.000 q potaše klesla v rokoch vojnových na 20.000q a na tejto úrovni sa pohybuje i teraz. Aj pred vojnou bola kapacita využitá len na 60%.

Celkový priemer týchto najdôležitejších úkolov anorganickéj výroby sa pohybuje pod 100% a bol zavinený dopravnými a prevádzkovými poruchami v prvých mesiacoch roku 1947. Podstatné zvýšenie možno zaistiť len riadnym udrzovaním výrobných zariadení a novou výstavbou.

V odbore organickej chémie napriek tomu, že obhospodarovanie celkovo trvalo naďalej, mohli sa so zreteľom na zlepšenie surovinovú situáciu uvoľniť niektoré suroviny, ako etyléter, trichlóretylén a perchlóretylén. U niektorých surovín bola distribúcia značne zjednodušená odovzdaním určitého kontingentu odborným inštitúciám na ďalšiu distribúciu členským firmám. Ďalej bol podaný návrh, aby väčšia časť obhospodarováných surovín bola v dohľadnom čase uvoľnená. Pokiaľ neboli domáce suroviny k dispozícii pre plánovanú výrobu, podporoval sa dovoz chýbajúcich zo zahraničia. Napriek nedostatku niektorých základných surovín, ktoré bolo treba doviesť, splnil sa predpokladaný plán v odbore priemyslu organickej chémie v rámci priemyselnej výstavby uspokojive.

Za spolupráce s odbornými inštitúciami boli vypracované a vydané dve vyhlášky, a to vyhláška o výrobe lekárskech výrobkov a vyhláška o obhospodarovaní pribudliny. Vypracovali a vydali aj nový všeobecný obežník o lekárskech surovinách a výrobkoch.

Výroba pást na dlážku a krému na obuv upravila sa za spolupráce s Hospodárskou skupinou chemického priemyslu. Celá výroba týchto látok bola už tak v sektore priemyselnom, ako i remeselnom, vzhľadom na danú surovinovú situáciu, kontingentovaná, a v úvahu prichádzajúcim firmám sa vydaly výrobné príkazy na množstvo zodpovedajúce zaradeniu vo výrobnom pláne.

Po celý rok sa venovala zvýšená pozornosť a všemožne sa podporovala výstavba výroby surovín, ktoré boli a sú dosiaľ v značnej časti dovážané z cudziny.

Farmaceutická výroba vykazovala v r. 1947 vzostupnú tendenciu ako u podnikov znárodnených, tak aj u súkromných, napriek tomu, že stále ešte nebol dostatok potrebných základných surovín.

Začalo sa s výrobou kyseliny acetylosalicylovej, ktorá bola za okupácie prerušená a keď bude dostatočné množstvo surovej kyseliny salicylovej, budeme môcť vyvážať a bude sa môcť aj snížiť dnešná pomerne vysoká cena. Zdarne pokračovala výroba inzulínu, metylsalicylátu, cholesterínu a i., a v prúde sú rokovania o rozšírení výroby esterov kyseliny p-hydroxybenzoovej (konzervačné prostriedky na výrobu z odborov potravinárskeho, farmaceutického a kozmetického).

Keď porovnáme množstvo vyrobených liekov u nás za rok 1946 s množstvom liečiv, vyrobených v prvej polovine r. 1947, zistíme, že sa ukázalo celkové zvýšenie o 70 %, čo znamenalo u národných podnikov farmaceutických zvýšenie výrobnosti proti roku 1946 temer o 100 %.

Farmaceutický priemysel sa postupne zariaďoval na automatickú výrobu a budovanie kontrolného a výskumného laboratória pre hodnotenie vlastných výrobkov a dovážaných surovín. Bolo treba stále doplňovať strojný park, aby sme sa mohli so stránky strojného vybavenia dostať na úroveň moderných závodov v cudzine a tým sa mohla zvýšiť hospodárnosť výroby.

Jednotlivým závodom poskytlo Ministerstvo priemyslu všemožnú podporu pri zavádzaní nových výrobkov tých farmaceutických chemikálií, ktoré sme boli vždy nútení dovážať zo zahraničia a ktorých výrobná rentabilita by bola zaručená jednak domácou spotrebou a jednak vývozom.

Vývoz farmaceutických prípravkov bol nepatrný, a to preto, že ešte nie je dostatočne zásobený tunajší trh, ďalej preto, že na vývoz možno ponúknuť len menej hľadané liečivá, keď ich vyrobíme viac než je domáca potreba.

V dovoze farmaceutických surovín sme prevážne odkázali na Švajčiarsko, Holandsko, Francúzsko, Anglicko a Švédsko; ceny surovín, dovážaných z týchto štátov, boli podstatne vyššie než ceny surovín z USA. Nádeje na získanie lacnejších surovín amerického pôvodu nie sú veľké v dôsledku zhoršenej platobnej bi-

lancie a nedostatku dolárov. Aby sa znemožnilo plytvať hodnotnými devízami, utvoril sa z iniciatívy Ministerstva priemyslu pri Ministerstve zahraničného obchodu poradný sbor, složený z farmaceutických odborníkov, ktorý dozerá na dovoz a vývoz farmaceutických surovín a liečiv.

U niektorých liečiv, ako napr. u chemoterapeutík, kardiak, analeptík, alkaloidov, glykozídov a pod., nebol krytý dopyt výrobou hlavne pre nedostatok vhodných aparátúr a surovín.

Produkčné plánovanie bolo ideovo rozdelené do 10 skupín a vytýčil sa úkol: predovšetkým prehĺbiť jednotlivé výroby s hľadiska hospodárskej a technickej odôvodnenosti ako i s hľadiska spoľahlivosti a účinnosti jednotlivých liekov.

Veľkým problémom, najmä u národných podnikov, bolo vhodné umiestenie jednotlivých výrobných úsekov, t. j. z nevhodných a neracionálne vyrábajúcich závodov preniesť výrobu do závodov iných, kde sú dané všetky predpoklady pre zdarný chod. Pri tomto premiestovaní narážalo sa na veľký odpor zamestnanectva, väčšinou z dôvodov regionálnych a i osobných. Bol stále ešte nedostatok skúsených odborníkov pre vedenie prevádzky väčších závodov.

Ďalší zdarný vývoj farmaceutickej výroby, a to tak znárodnenej, ako aj súkromnej, závisí na dovozných možnostiach nevyhnutných surovín zo zahraničia, dokiaľ sa nezdolajú technické ťažkosti stavajúce sa v cestu vybudovaniu nových výroby.

V odbore kozmetických prípravkov Ministerstvo priemyslu sledovalo cieľ vyrábať lacný a pritom hodnotný tovar, ktorý by bol schopný zahraničnej konkurencie. Vývoz kozmetických prípravkov sa všemožne podporoval osobitnými prídelmi surovín a výrobcovia neustále boli vyzývaní vyvážať tento tovar, i keď finančný efekt pre podnikateľa bol nepatrný.

V odbore výroby výbušnín zaistil sa v roku 1947 dostatok potrebných surovín, takže výroba stačila kryť spotrebu. Len ku koncu roku vyvolala zvýšená spotreba najmä v niektorých druhoch sťaženie situácie v spotrebe. Urobily sa opatrenia, aby v roku 1948 boli v záujme riadneho chodu prác, spojených s uskutočnením dvojročného plánu, kryté všetky požiadavky.

Vo výrobe mydiel sa minulý rok využil na konsolidáciu a ustálenie výroby mydla a mydlových výrobkov. Na začiatku roku bol za súčinnosti továrni na mydlo a Hospodárskej skupiny chemického priemyslu vypracovaný detailný operatívny plán výroby v rámci dvojročného plánu a prerokovaly sa niektoré otázky spojené s dovozom masných surovín zo zahraničia. Prísun surovín bol v prvej polovine roku slabší, než by zodpovedal vypracovanému predpokladu, a len v druhej polovine roku sa prísun zlepšil, čo viedlo k miernemu zvýšeniu výroby. Operatívny plán výroby mydla a mydlových výrobkov pre rok 1948 bol vypracovaný už na jeseň r. 1947 a urobí sa všetko, aby sa zlepšenie v zásobovaní mydlom, uskutočnené v r. 1947, udržovalo aj v r. 1948.

Výroba sviečok v r. 1947 bola veľmi obmedzená pre nedostatok parafínu. Jej rozvinutie v roku 1948 závisí hlavne na surovinách, ktoré uvoľní Ústredná rozdeľovňa minerálnych olejov a pohonných látok.

Distribúcia masných surovín pre výrobu mydla bola vyhláškou Ministerstva priemyslu prenesená na Družstvo tovární na margarín a mydlá, čím sa účelne zjednodušilo pridelovanie obhospodarovaných surovín.

V odbore spracovania technických tukov sa vykonala kontingentácia na jednotlivé výrobné odvetvia, najmä pre výrobu textilných a kožiarskych prípravkov, náterových farieb, tmelov, faktisu, zubných pást a dezinfekčných prostriedkov. Kontingenty boli celkovo zvýšené o 50 % oproti roku 1946. Podstatné zlepšenie nastalo menovite v zásobách ricinového oleja a rybieho tuku. Nedostatok sa prejavuje dosiaľ v lanovom oleji, loji a glyceríne, ktorých dovoz je sťažený pre nedostatok hodnotných devíz. Dovozy tukových surovín venovala sa najväčšia starostlivosť, najmä v tukovej komisii, zriadenej pri Ministerstve zahraničného obchodu. Dovozy tukových surovín bol pripravený tak, aby kontingenty v r. 1948 ostali aspoň na terajšej výške.

V r. 1947 sa začala výroba dehydrovaného ricinového oleja v Jovosickom závode firmy Sana, národný podnik, a výroba vyšších masných alkoholov u fy I. G. Heusser v Mníšku pri Liberci. Ku koncu roku 1947 začalo sa s extrakciou kostného tuku z kostí v neratovickom závode firmou Spolok pre chemickú a hutnú výrobu národný podnik.

V priemysle minerálnych olejov nastalo v druhej polovine roku 1947 zhoršenie situácie pre ťažkosti pri zaobstarávaní surovín. Tento odbor pracuje ďalej len s čiastočným využitím kapacity. obstarat' plánované množstvo v cudzine. Ani zvýšená domáca ťažba nafty sa predbežne nemohla prejavíť pre nedostatok potrebného vrtacieho zariadenia. Napriek tomu však potreba pohonných látok bola plne krytá domácou výrobou v Stalinových závodoch a potreba mazacích olejov bola tiež krytá.

V priemysle vyrábajúcom a spracujúcom plastické hmoty bola na počiatku roku 1947 situácia veľmi neutešená. Tuzemská výroba plastických hmôt (hlavne lisovacích práškov, celulóidu, umelejších rohoviny, celofánu, umelej kože, lakárskych živíc), bola vážne ohrozená citelným nedostatkom základnej suroviny. U hmôt, ktoré sa u nás nevyrábajú (hlavne striekacie hmoty, špeciálne emulzie, acetylcelulózové platne, fólie a pod.), sa zásoby temer úplne spotrebovaly a možnosti ich dovozu boli úplne nevyjasnené. Vykonalo sa preto všetko, aby sa predovšetkým získali potrebné suroviny pre najdôležitejšie odvetvia. Obzvlášť ťažká situácia bola v

lisovacích hmotách, kde sa dôsledným riadením výrobných plánov jednotlivých závodov dosiahlo, že boly plne kryté požiadavky odvodnené dvojročným plánom.

U všetkých druhov plastických hmôt sa situácia za rok 1947 zlepšila nielen tým, že zaistením surovín sa umožnilo využitie výrobných kapacít, ale aj tým, že vznikaly nové výrobné jednotky, prípadne, že sa výrobné zariadenia jednotlivých závodov doplnily a zdokonalily.

V roku 1948 nastane všeobecne značné zlepšenie, ale najmä pokiaľ ide o základné suroviny, ktoré sú zaradené ako prevádzací úkol dvojročného plánu.

Z C U D Z I N Y

Juhoslávia: Podľa zprávy z Belehradu pokračuje výstavba chemického priemyslu podľa päťročného plánu vo veľkých rozmeroch. Predovšetkým je to výroba umelých hnojív, syntetického benzínu, umelého hodvábu, umelého kaučuku a umelej živice. V blízkosti Splitu sa práve stavia továreň „Jugovinil“, ktorá bude vyrábať umelé živice a syntetický kaučuk. Podľa nových výskumov sú v Čiernej Hore ložiská bauxitu, olovene rudy a uhlia. V Macedonii našli náleziská uhlia, chrómovej a olovene rudy.

Nemecký priemysel drasla: Ročná kapacita nemeckého priemyslu drasla činila 19,6 mil. q čistého drasla. Z tejto výrobnéj kapacity pripadá na zónu, obsadenú Angličanmi, 4,5 mil. q, na zónu americkú 2,5 mil. q, na francúzsku 0,6 mil. q a na ruskú 12 mil. q. V priaznivých hospodárskych rokoch predalo sa ročne priemerne 18 mil. q čistého drasla. Okrem toho dodalo sa chemickému priemyslu na ďalšie spracovanie 21 mil. q kamennej soli, 3,2 mil. q glauberovej soli pre priemysel sklársky, textilný a pre výrobu pracích prostriedkov, 500,000 q síranu horečnatého pre účely farmaceutické, 250.000 q horkej soli pre priemysel umelého hodvábu a keramiky.

Poľsko: Tohto roku budú postavené 2 vysoké pece, 3 pece martinské, zriadené 2 koksovne a 3 plynárne a postavené 2 nové cukrovary. Poľsko dodalo Švajčiarsku za 22 mesiacov 1 mil. t uhlia.

Americká chemická výroba prevýšila v r. 1947 výrobu r. 1946 temer o 10%. Vyrobilo sa cca 9,100.000 t kyseliny sírovej, t. j. o 10% viac ako v r. 1946. Zpráva Associated Press uvádza, že americký chemický priemysel prechádza jedinečným rozvojom a konjunktúrou. Nestačí vyhovieť dopytu, hoci kapacita priemyslu za vojny vzrástla o 40%. Nové investície majú zaistiť do r. 1950 zdvojnásobenie výroby. Rozširuje sa najmä výroba produktov, ktorých základnou surovinou je uhlie alebo nafta. Konkurencia Nemecka a Veľ. Británie sa dosiaľ nepocituje.

Taliani chemický priemysel v r. 1947: Podľa údajov talianskeho ministerstva priemyslu zodpovedala výroba 155,000 t dusíka-

tých hnojív 55% normálnej predvojnej produkcie. Produkcia kyseliny sírovej dosiahla 685,000 t, t. j. 75% predvojnej produkcie a vyrobených 155,000 t uhličitanu sodného zodpovedá 45% predvojnej výroby. Výroba 155,000 t karbidu vápnika dosahuje predvojnovú výrobu. Napriek nedostatku fenolu vyrobilo sa mesačne 14,000 párov nylonových punčoch. Okrem toho vyrobilo sa 210,000 t cukru, 7,000 t umelých vláken, 500,000 t. cementu, 8,800,000 m skla, 1,100,000 t síry, 310,000 t surového železa, 1,600,000 t ocele a 24,400 t hliníka.

Dusík: „Norsk-Hydro“, nórsky elektrotechnický koncern, bude po dokončení rozširovacích prác nákladom 6,500,000 £ najväčším európskym výrobcom dusíka. Továreň s kapacitou 1,000,000 t bude vyrábať 750,000 t ročne oproti terajším 400,000 t.

Síran amónny: Závody Leuna, ktoré sú v sovietskom pásme Nemecka, venovaly vlni 35 mil. ríšskych mariek na vybudovanie silne poškodených zariadení. Závody vyrobily r. 1947 122.500 t čistého dusíka (r. 1946 len 62.000 t) a 327.000 t síranu amónneho. Temer celá výroba bola určená pre nemecké hospodárstvo.

Glycerol: Rumunská produkcia glycerolu v r. 1947 činila v šiestich závodoch 42.206 t.

Papier: Výroba papiera v Poľsku má byť tohto roku zvýšená o 48.000 t na 405.000 t. Rozšíri sa výroba huničiny, drevenej drti, lepenky a niektorých vedľajších produktov.

Rumunsko vyviezlo vo februári t. r. 600 t papiera do Argentíny a dohodlo dodávku 1.000 t do Belgicka. Januárová produkcia celulózy v troch najväčších závodoch Rumunska činila 3.399 t.

Americká produkcia všetkých druhov papiera a lepenky dosiahla v r. 1947 asi 21 mil. t, čo je terajším rekordom. Táto produkcia je o 9% vyššia ako v r. 1946 a o 55% vyššia ako v r. 1945.

Rakúsko exportovalo v r. 1947 35.000 t papiera v hodnote 74 mil. rak. šilingov, t. j. sedem raz viac ako v r. 1946. Priemysel spracoval 2 mil. m³ dreva. Zvýšením prídelu dreva má byť produkcia podstatne zväčšená.

V januári 1948 sa v Severnej Amerike vyrobilo 464.929 t novínového papiera oproti 470.841 t v januári r. 1947. Na Spojené štáty pripadá z toho 65.094 t, na Kanadu 371.637 t a na Nový Foundland 28.198 t.

Nafta: V Poľsku sa vyťažilo vo februári t. r. 360 t nafty denne. Februárový ťažobný plán bol prekročený o 6%, pri gazolíne o 7%. Rafinérie prekročily plán o viac než 10%. Veľká poľská rafinéria v Trzebiní, v juhovýchodnom Poľsku, spracúva iránsku naftu. Očakáva sa, že mesačne spracuje 24.000 t nafty.

V týždni do 13. marca t. r. sa v Spojených štátoch amerických denne vyťažilo priemerne 5,265.000 barelov nafty oproti 5,353.000 v predošlom týždni a 4,845.000 v tom istom týždni r. 1947.

Na holandsko-nemeckých hraniciach objavili nové výdatné ložiská nafty.

Guma: Svetovú produkciu kaučuku v r. 1947 odhaduje Študijná skupina pre kaučuk v Londýne na 1,230.000 t, z čoho produkcia umelej gummy činí 508.700 t.

Odborníci odhadujú spotrebu prírodnej gummy v USA v januári na 57,440 t a umelej gummy na 42.918 t.

Voronežský závod na výrobu umelého kaučuku začal znovu výrobu v rekonštruovanej prvej časti podniku. Aj druhá časť má prísť do prevádzky v stanovenej lehote a uplatní sa v nej najnovšia technika výroby umelého kaučuku.

V USA schválili zákon o gume, ktorým sa predlžuje právomoc vlády v odbore výroby umelej gummy do konca júla 1950. Zákon určuje, že v prevádzke musia ostať továrne, ktoré môžu vyrobiť ročne 600.000 t umelej gummy pre všeobecné účely a 65.000 t pre účely mimoriadne.

V Nemecku s okamžitou platnosťou zastavili výrobu umelej gummy.

Slad: Pokusná stanica kvasného priemyslu vo Viedni uzavrela s tureckou vládou poradnú smluvu na dolárovom podklade. V rámci tejto smluvy dokončila teraz plán na veľkú ústrednú sladovňu a pracuje teraz na plánoch pre zariadenia troch pivovarov v Turecku s kapacitou 105.000 hl. Turecké vládne miesta boli požiadané, aby pri realizácii návrhov vzaly podľa možnosti zreteľ na dodávky rakúskeho priemyslu.